

Cyril a Metod, slovanskí apoštolom rovní učitelé a křtítelé, zakladatelé první slovanské abecedy, otce slovanského písmonictva – takto ich představuje nielen slovanská, ale aj paneurópska kultúrna tradícia a ukazuje ich aj ako svätých bratov. Úcta k nim je však len jedným z vonkajších fenoménov či prejavov, ktoré poznáme vďaka cirkevnej alebo štátnej kultúre.

Cyril a Metod sú však od roku 1980 oficiálne vyhlásení za európskych patrónov. Učínili tak už slovanský pápež Ján Pavol II., keď ich pripojil k zakladateľovi západného kontemplatívneho mníšstva svätému Benediktovi z Nursie. Tito traja svätci západu i východu Európy pripomínajú európskemu svetu, že už nastal čas, aby sa na komunikačný odkaz Cyrila a Metoda nazeralo ako na fenomén paneurópskej kultúry a axiologický model pluralitnej komunikácie, ktorý podporuje nielen náboženskú toleranciu, ale aj kultúrnu rozmanitosť a rovnosť, inklúziu i uvedoméle chápanie rozmanitého európskeho kultúrneho bohatstva. Na to, aby sme sa dostali k tomuto vytúženému cieľu, je potrebné štúdium prvotných prameňov. Až tak možno v nich vyskúmať, analyzovať a interpretovať motívy komunikačnej stratégie, ktoré sa rozvíjali v prospech perspektívy slovanskej kultúry, v prospech európskej jednoty v rozmanitosti národného, jazykového a kultúrneho myslenia a identity, teda v zmysle cyrilo-metodského odkazu.

<https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2022.1.14>

Peter Žeňuch

K otázke o formovaní kresťanskej identity západných Slovanov

DRAGNEA, M.: Christian Identity Formation Across the Elbe in the Tenth and Eleventh Centuries. New York – Bern – Berlin – Brusells – Vienna – Oxford – Warsaw: Peter Lang, 2021, 122 s.

V roku 2021 vo vydavateľstve Peter Lang vyšla v rámci novej edície o obrátení na kresťanstvo v Škandinávii a Pobaltí v r. 800–1600 knižná práca *Christian Identity Formation Across the Elbe in the Tenth and Eleventh Centuries*, ktorej autorom je Mihai Dragnea, vedecký pracovník University of South-Eastern Norway v Norsku.

V tejto knihe sa M. Dragnea zaoberá kristianizáciou Venétov a odrazom tejto historickej skutočnosti v dielach kresťanských spisovateľov 10. a 11. storo-

čia. Autor si kladie otázku, čo bolo zmyslom kresťanstva: Bola to len otázka prijatia viery a sviatostí, alebo toto pokresťančenie malo aj politický rozmer. Vzápätí si odpovedá, že títo Venéti, ktorí žili na hranici s Frankami, sa prijatím krstu účinne začlenili do priestoru s novými kultúrnymi podmienkami. Autor týmto svojím tvrdením potvrdzuje notoricky známy fakt, že stredoveký svet funguje na protiklade *svoj a cudzí*, v ktorom základným kritériom bolo kresťanské vierovyznanie. Opakom kresťanského sveta a teda aj nepriateľom bolo akékoľvek spoločenstvo založené na pohanských základoch. Kresťanský a pohanský svet existovali nezávisle, hoci niekedy dochádzalo k ich stretávaniu. Najväčším ohrozením tohto poriadku bolo prípadné odpadnutie novopokresťaných spoločenstiev od viery, čo mohlo spôsobiť narušenie integrity spoločnosti a štátnosti. V tomto kontexte zachovanie viery u Slovanov bolo jedným z hlavných úloh vtedajších kresťanských autorít. Autor poukazuje na duchovný rozmer tejto úlohy, komentuje rozličné historické aspekty ich života a spolunažívania.

Publikácia sa skladá zo siedmich kapitol, obšajnejšej sumarizácie a menného registra. V úvode autor poukazuje na historické súvislosti spolunažívania franských kresťanov s nepokresťanými susednými slovanskými kmeňmi v období panovania dynastie Karolovcov. Upozorňuje však aj na to, že Ottonovské kráľovstvo sa transformovalo na kresťanskú ríšu podľa modelu Karola Veľkého, pričom dodáva, že budovanie kresťanskej identity východných susedov bolo úlohou ich cirkvi. V tomto kontexte doboví autori museli nájsť odpoveď na otázku súvisiacu s ich vlastnou kresťanskou identitou, aby neskôr mohli túto skutočnosť vysvetľovať tým, ktorých chceli pokresťaniť, teda Ľutičom, Obotritom, lužickým Srhom a ďalším západoslovanským kmeňovým spoločenstvám.

V ďalšej kapitole autor sa venuje Venétom a na základe dobovej literatúry (napríklad čerpá z Adama Brémskeho) charakterizuje ich samopomenovanie, obydlia a mestá. Hovorí, že Venéti svojimi kultúrnymi a sociálnymi charakteristikami sa odlišovali od východných a južných Slovanov. Nespomína tu však Samovu ríšu a ani Nitrianske kniežatstvo ako príklady vysokej úrovne organizácie štátnosti u západných Slovanov.

Tretia kapitola o kresťanstve v polabskom priestore sa zameriava na počiatky kresťanstva u lužických Srbov. M. Dragnea poukazuje na to, že súvislosti s prijatím kresťanstva od Frankov neboli jednoduché, lebo sa vyžadovalo nielen ohlasovanie práv viery, ale aj istú sociálnu náuku a záruku katechumenov viest' život podľa kresťanských pravidiel. Iba tak sa mohli títo katechumeni stať kresťanmi, lebo prijatie kresťanstva

si žiada aj zmenu každodenného života. Upozorňuje tu na zachované historické svedectvo o tom, že lužickí Srbi komolili liturgickú formulku *kyrie eleison* a skôr sa z obradu vysmievali. Poukazuje na postavu istého Bosa, ktorý preložil texty bohoslužby na slovanský jazyk pre lepšie pochopenie. Okrem iného M. Dragnea uvádza, že príčina, pre ktorú bola liturgia v slovan-skom jazyku neskôr zakazovaná, súvisela s tým, keď pápež nepoznájúc slovanský jazyk a hlaholské písmo sa obával, že bez jeho dohľadu slovanskí kňazi upadnú do herézy. Poukazuje na úlohu Vojtecha z Magdeburgu, Bosa z Merseburgu, Ota z Bambergu, Vicelina z Oldenburgu a Evermodu z Ratzeburgu pri šírení kresťanstva v prostredí Slovanov ešte pred príchodom svätých bratov Cyrila a Metoda na Moravu, o ktorej však v práci Dragnea nenájdeme ani zmienku.

Štvrtá kapitola sa venuje modlárstvu Venétov, čiže ich pohanským zvykom, ktoré aj napriek kristianizácii pretrvávali. Autor poukazuje na povstanie roku 983, v rámci ktorého Venéti vyhnaní predstavi-ateľov saskkej cirkvi a svetskej správy zo svojho úze-mia na znak nesúhlasu s platením vysokých daní. Zdôrazňuje politický kontext kristianizácie Venétov: zároveň s náboženstvom prišla aj povinnosť po-slušnosti a platenia tribútu cisárovi a podriadenosti s platením desiatku franskej cirkvi. Toto povstanie niektorí doboví autori vnímali ako odpadnutie od viery. Túto tézu autor ilustruje na príklade navráte-nia pohanského sviatku Hromníc, ktorému v kresťanskej tradícii zodpovedá sviatok Stretnutia Pána (2. februára), ktoré sa spája s obradom očisťovania Bohorodičky. Vyhnanie saskkej sľachty však neznamenalo apostázu.

V ďalších dvoch kapitolách autor poukazuje na to, ako sa pohanské veštenie a obetovanie zvierať zmenilo na prorokovanie, a ako cieleňé vykoreňovanie hlbokých predkresťanských tradícií malo smerovať k upevneniu viery. Opisuje prax losovať o pravde v súdnych rozhodnutiach a iné praktiky a rituály pohanského pôvodu, ktoré sa aj naďalej používali v slovanskom prostredí. V poslednej kapitole hovorí o sakrálnnej pevnosti Retra ako o možnom neskoropohanskom centre u Ľutičov. Na záver autor konštatuje, že Venéti boli skôr odpadlíkmi od kresťanskej viery ako novopohanmi v modernom slova zmysle, pouka-zuje pritom na politický rozmer zápasu medzi Sasmí a Venétmi, ktorý sa odohrával pomocou nábožens-kých argumentov.

M. Dragnea vo svojom výskume interpretuje niektoré staré latinské spisy o Slovanoch, čo robí jeho prácu zaujímavou. Treba však upozorniť na to, že pri interpretácii rozmanitých dobových zdrojov je vhodné uvádzať originálny text i jeho preklad. Iba tak sa dá po-

skynúť širšej čitateľskej a odbornej verejnosti možnosť konfrontácie vlastného názoru s konštatáciami autora. Otázka písomného jazyka Slovanov nie je podstatnou pre danú publikáciu, no keďže autor hoci okrajovo od-kazuje na kontroverzné pohľady F. Curtu, pričom zdôrazňuje, že staroslovenčina sa vyvinula neskoršie ako v desiatom storočí, je nevyhnutné toto Dragneovo tvr-denie uviesť na pravú mieru a odporučiť autorovi, aby sa zoznámil aj s tvorbou popredných paleoslavistov, napríklad J. Kurza, J. Stanislava, M. Weingarta, R. Ve-čerku, S. Bärliевой, A. Turilova a mnohí iní. Repre-zentujú moderný západný prístup k slavistickej prob-lematike sa autor prakticky až na pár výnimiek snaží obísť slovanskú slavistickú vedeckú literatúru.

Autor zdôrazňuje, že kniha nemá za cieľ vyplniť medzeru v poznávaní osobitostí religiozity Venétov a tohto ich obrazu v latinských prameňoch. Ponúka však vysvetlenie kontextov, v ktorých sa formovala pohansko-kresťanská synkretická identita Venétov.

<https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2022.1.15>

Svetlana Šašerina

Zo zasadnutí Slovenského komitétu slavistov

V dňoch 25. februára a 21. marca 2022 sa uskutočnili dve zasadnutia Slovenského komitétu slavistov (SKS), na ktorých sa prerokovala správa o činnosti komitétu spolu s revíznou správou a voľbou nového člena SKS. Druhé zasadnutie SKS sa uskutočnilo v súvislosti s výberom a prípravou referátov slovenských slavistov na 17. medzinárodný zjazd slavistov, ktorý sa uskutoční v Paríži v dňoch 28. augusta – 1. septembra 2023.

Predseda SKS prof. Peter Žeňuch predniesol správu o činnosti komitétu za aktuálny rok jeho činnosti. Poukázal na účasť SKS pri vydaní ôsmeho zväzku edície *Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae*, ktorý obsahuje transliterované vydanie edukačnej príručky Michala Bradáča z 18. storočia. Tento zväzok edície sa zameriava na slovanský kultúrno-historický rozmer v cirkvi byzantského i latinského obradu v Uhorsku. M. Bradáč vníma byzantsko-slovanskú i latinskú cirkev ako dôležitý prvok duchovného spojenia Slovanov v Uhorsku, pričom poukazuje na ich autochtónnosť a na pretrvávajúcu starobylú synergiu byzantskej a latinskej konfesionalnej tradície v prostredí pod Karpatmi.